

**prof. dr *Duško Vejnović*, redovni profesor Univerziteta u Banjoj Luci,
predsjednik Evropskog defendologija centra Banja Luka, glavni i odgovorni
urednik naučnih časopisa *Defendologija* i *Sociološki diskurs***

ŽIVOTNA SREDINA – MONITORING I IZAZOVI

Monitoring životne sredine predstavlja sistematsko mjerenje ispitivanje parametara kao i ocjenjivanje indikatora stanja i zagađenja životne sredine. Na osnovu dostupnih podataka sa mjernih mjesta o stanju životne sredine dobija se jasan uvid u promjene kvaliteta i kvantiteta životne sredine, emisije zagađujućih materija i korišćenje prirodnih resursa. Monitoring životne sredine ima svoje sisteme :

1. Sistem kontrola geosfera životne sredine (monitoring atmosfere, hidrosfere, pedosfere, biosfere);
2. sistem kontrole faktora i uzorka djelovanja (monitoring izvora zagađivanja) i
3. sistem kontrole na osnovu metode praćenja (monitoring fizičkih, hemijskih i bioloških pokazatelja)

Osnovni culjevi uspostavljanja monitoringa ekosistema su :

1. procjena opštih karakteristika i stanja životne sredine, biljnog i životinjskog svijeta;
2. modelovanje ekoloških staništa (rezervati biljaka i životinja – iznalaženje potrebnih uslova za pojedine primjerke);
3. anticipacija i rano upozoravanje na krizna stanja (pocjene uticaja klimatskih promjena);
4. informisanje javnosti (o zaštiti čovjekove okoline, uticaju različitih faktora na životnu sredinu i dr.);
5. unifikacija, priprema, organizacija i realizacija istraživanja, te korišćenje različitih metoda istraživanja;
6. podrška odlučivanja u kriznom menadžmentu;
7. da je to jedan od elemenata kako bi se ustanovili elementi ekološkog kriminaliteta.

Pored pomenutih podjela i same važnosti monitoringa. sistem istog još uvijek nije kompatibilan u svjetskim razmjerama. Određene metode i postupci uzorkovanja zemljišta, vode i vazduha u nekim dijelovima svijeta još nisu zaživjeli što dodatno usložnjava probleme.

Danas su privredne djelatnosti tako velike da procesi metabolizma i rastvaračke sposobnosti atmosfere i hidrosfere u mnogim regionima svijeta već nisu u stanju da neutrališu antropogena opterećenja i njihov štetan uticaj. Posebno možemo istaći da se mijenja : atmosfera, okeani, zemljišta i biosfera u cjelini. U prioritete vezano sa kratkim vremenom obnove ili potpunom nepreobratljivošću spada i promjena : klime , smanjenje životnog prostora , promjena ozonskog omotača , nestajanja pojedinih vrsta i genetske promjene. Kao problem drugog reda možemo razmatrati zagađenje herbicidima , izliv nafte , zagađenje podzemnih voda , kiselinski otpad. A kao najveće globalne promjene do kojih je došlo zbog nekontrolisanog zagađivanja životne sredine su : ozonska rupa, efekat staklene baste, kisele kiše.

Ozonska rupa

Ozonska rupa je smanjivanje ozonskog sloja u atmosferi . Uzroci pojava ozonskih rupa su sporne , neki naučnici tvrde da su to prirodne pojave dok drugi tvrde da je čovjek uzrok ozonskih rupa. U skladu sa mišljenjem da čovjek izaziva nastanak ozonskih rupa ,navodi se da one nastaju i zbog čovjekova uticaja na okolinu i korištenje stakleničkih gasova u industriji, ti gasovi doprinose uništavanju zemljinog ozonskog omotača i zbog toga na površinu pristiže veća koncentracija pogubnih ultraljubičastih zraka sa Sunca. Ujedinjene Nacije tokom 1990-tih smanjile su ili potpuno obustavile upotrebu stakleničkih gasova zbog zakašnjelog efekta djelovanja još najmanje nekoliko godina će biti prisutan fenomen pojave ozonskih rupa. Realnost je da se Ozonski omotač tanji i oštećuje i zbog erupcija vulkana ili zbog promjenjivih aktivnosti Sunca , ali ipak je to sitnica u poređenju koliko čovjek zagađivanjem životne sredine utiče na ovaj globalni problem.

Efekat staklene bašte

Efekat staklene bašte je izraz za zagrijavanje planete Zemlje. Ovaj efekat predstavlja rezultat povećanja količine zračenja koje ne može od površine Zemlje da bude emitovan u svemir, već ga atmosfera upije i postane toplija. Odnosno, Sunce emituje energiju raznih talasnih dužina, dobar dio toga stigne do Zemljine površine ,doprinosi stanju i održavanju svog života na Zemlji, a dio toga zračenja potom biva emitovan u svemir i priroda je u ravnoteži, a ako nešto zadrži dio tog zračenja, ravnoteža se kvvari i nastaju problem.

Kisele kiše

Kisele kiše su padavine zagađene sumporovim dioksidom, amonijakom i drugim hemijskim pojavama. Glavna odgovornost za problem uzrokovane kiselim kišama imaju : termoelektre , dim iz kuća i toplana, izduvni gasovi iz vozila u saobraćaju itd. Ako kisele kiše dospiju na tlo oslobađaju se štetni metali koji mogu zagađiti podzemne vode i pitku vodu i na taj način čovjek se izlaže pojačanom unošenju štetnih čestica i metala koji su veoma opasni za organizam.